

UREDNIŠTVO IN UPRAVA
Videm - via Vitt. Veneto, 32
Tel. 33-46 - Poštni predal 186
Glavni in odgovorni urednik
VOJMIR TEDOLDI
Tiskarna T. Marioni - Videm

MATAJUDI

GLASILO SLOVENCEV V VIDEMSKI POKRAJINI

971
ZALOŽNIŠTVO TRŽAŠKEHA
Via San Francesco, 20
TRIESTE

NAROČNINA:
Za Italijo: polletna 600 lir -
letna 1000 lir - 12 mesečijev: 1200 lir
TISKA 800 - letna 1500 lir
Cortella

Leto XVII - N. 11 (348)

Udine, 15. junija 1966

Izhaja vsakih 15 dni

Jezikovne in narodnostne pravice manjšin

Pouk v šolah Beneške Slovenije

Izboljšati jezik (italijanski) more tudi pomeniti udeležiti se politike asimilacije, ki jo izvajajo v slovenskih krajih videmske pokrajine že celih sto let - Program IARD, ki so ga uvedli v Nadiški dolini, je žaljiv za vso slovensko narodnostno skupnost v Italiji

Ze lansko leto je videmski « Rotary Club » (mednarodna kulturna organizacija, ki ima svoj izvor v ZDA in ki združuje predvsem intelektualce premožnih slojev) dal pobudo za uvedbo programa « IARD » (individuazione ed assistenza ragazzi dotati - individualizacija in pomoč nadarjenim otrokom), kakršnega so uvedli, in menijo, da se je posrečil, tudi v nekaterih šolah v Južni Italiji in Lombardiji.

Program IARD predvideva med drugim ustanovitev posebnih kulturnih celic v vsaki šoli za posolsko učenje najbolj nadarjenih

učencev. Te celice vodijo učitelji ali kvalificirani strokovnjaki, kar pač zahteva predmet.

Takoj se vprašamo: zakaj so zbrali v videmski pokrajini prav v Beneški Sloveniji dve šoli za tak poiskus in sicer v srednji šoli v Sv. Petru ob Nadiži in Sv. Lenartu?

Rečeno je bilo, ker « Questa scuola è ubicata in una zona economicamente e socialmente depressa, afflitta dal triste fenomeno dell'emigrazione, e che, pur avvertendo forse con maggior forza di altre zone l'attrazione della cultura italiana (sic), sopporta ancora, e proprio a causa del proprio isolamento, le tracce di un dialetto slavo (sic) che pone i giovani in una condizione di evidente svantaggio; a ciò si aggiunge l'atavica riservatezza del carattere che rende difficile le possibilità di comunicazione ». « Ta šola leži na ozemlju, ki je gospodarsko pasivno in socialno zaostalo ter hučo trpi zaradi emigracije. Čeprav opažamo, da privlačuje italijanska kultura ljudi na tem ozemlju bolj kot v drugih conah, pa mora prenašati prebivalstvo te ga ozemlja, ker je izolirano, sledov nekega slovenskega narečja, zaradi katerega so mlajši ljudje v slabšem položaju; dodajmo k temu še podedovano zaprtost značaja teh ljudi, ki jih ovira, da bi mogli občevati z zunanjim svetom ».

In prav v tem je vprašanje.

Ne nasprotujemo dobrim namenom italijanskim « Rotary Clubom » in tistim, ki so z njim pripravljene sodelovati, da bi se realiziral program — socialni in kulturni — ki hoče pomagati revnim učencem, ki stanujejo daleč od šol in imajo slabe prometne zveze, in da bi jim zagotovili v šoli vsaj en obrok tople hrane ter da jim nudi možnosti izobraževanja v višjih šolah s primernimi študijskimi podporami, a ne moremo si kaj, da ne bi pri tem podvomili v prizadevnost videmskega « Rotary Cluba » in da nekaj tli spodaj.

Razlogi za izvajanje programa IARD v videmski pokrajini so prav gotovo drugi kot v ostalih krajih Italije. Videmski « Rotary Club » je ugotovil, da je v Nadiški dolini mladina v slabšem položaju, ker govori slovensko narečje (pravzaprav ga imenujejo « sledove nekega slovenskega narečja ») in da je zato treba « izboljšati jezik », seveda italijanski.

Kaj moremo sklepati iz tega? Mar ni to poizkus raznarodovanja slovenskih otrok v Beneški Sloveniji?

Če otroci v Beneški Sloveniji, torej tudi v Sv. Petru in Sv. Lenartu, govorijo slovensko narečje, kot ugotavlja sam « Rotary Club », bi imeli po ustavnih določilih pravico do pouka v materinem jeziku kakršnega imajo Slovenci na Tržaškem in v goriški pokrajini. Uvedba tega programa v šolo v Sv. Petru in Sv. Lenartu nam da upravičeno slutiti, da gre za nič drugega kot za poiskuse kako čimprej in na znanstveni način oddaljiti slovenske učence od svojega materinega jezika. Taka dejanja so obsodbe vredna, ki prav gotovo ne časte italijanske oblasti, ki jih podpirajo.

Naj bo tako ali tako, povedati moramo, da živi v videmski pokrajini nad štirideset tisoč slovensko govorečih državljanov, ki tvorijo, pa naj bo pogodu ali ne nekaterim ali mnogim, vidno in otipljivo narodno skupnost, kateri je treba prej ali slej dati vse pravice, vstevši pravico do pouka v materinem jeziku, katere so že zajamčene v italijanski ustavi in potrjene tudi v posebnem statutu avtonomne dežele Furlanije-Juljske Benečije.

To smo morali pojasniti iz dveh poglobilnih razlogov:

- 1) da še enkrat obsojamo vsako obliko, raznarodovanja pa naj si bodo očitna ali podtalna;
- 2) da naj se v vseh šolah, kjer živijo slovensko govoreči ljudje, uvede pouk tudi v materinem jeziku.

Emigranti v Avstraliji vpoklicani za Vietnam?

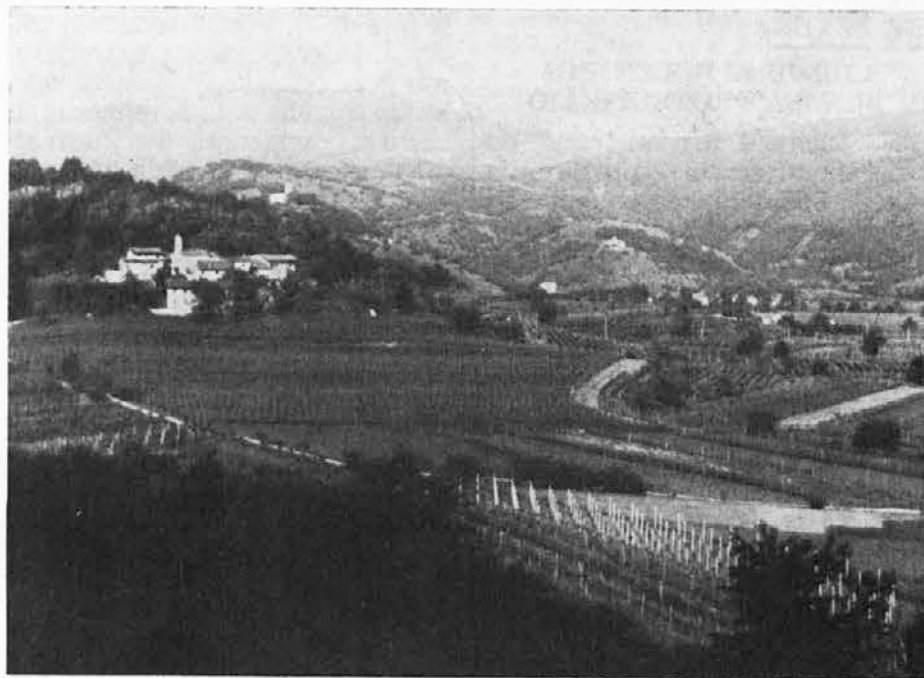
Na zasedanju komisije zunanjega ministrstva v poslanski zbornici je poslanec Sandri vprašal vladnega zastopnika, kakšne ukrepe namerava vzeti proti vladnemu načrtu Avstralije za prisiljen vpoklic tujih državljanov v vojsko. Ta načrt je vzbudil v italijanski koloniji v Avstraliji veliko ogorčenja in še posebno zato, ker Avstralijanci pošiljajo in bodo še pošiljali svoje čete v Vietnam. Demokrščanski poslanec Folchi se je pridružil zahtevam poslanca Sandrija in podtajnik Zagari je predpostavil, da je vprašanje, ki ga je sprožil komunistični poslanec, v Avstraliji predmet diskusij in zaskrbljenosti in da bo zato italijanska vlada natančno do-

ločila svoje zadržanje, ko bo dobila nova in bolj točna poročila

Poročeni z otroki oproščeni vojašine

Vsi tisti, ki služijo vojaški rok in imajo družino, tudi če niso rojeni leta 1946, morejo vložiti na pristojna vojaška poveljništva prošnjo, da jih pošljejo za določen rok na dopust brez doklad, dokler jih ne odpustijo.

To novico je povedal minister za obrambo Tremelloni v odgovor na neko parlamentarno vprašanje.

Ibana v Idrijski dolini. Takoj ob vhodu v to dolino, ki je dolga skoraj 25 km, nam oko zastane na lepo raščeni vinogradih, ki dajejo renomirana vina in ta so tudi edini dohodek lokalnega prebivalstva

OKOLI PO NAŠIH VASEH NA VZHODNEM PREDELU NAŠE DEŽELICE

IDRIJSKA DOLINA

V Idrijski dolini, ki je bogata na zelenju, bi si turizem mogel utreti pot - Potrebno bi bilo urediti gorske ceste - Oborča bi se dala spremeniti v turistično naselje - Povsod vidni znaki emigracije, do katere je prišlo tudi v tej dolini, ker ni nobenih virov dohodka

Junij 1966. Današnji program je bil ta, da si ogledamo Prapotno oziroma neskončno in vabljivo Idrijsko dolino, ki poteka ob reki Idrijci tik ob italijansko-jugoslovanski meji.

Podali smo se na pot, ko je sonce žalostno mežikalo. Nekoliko pred Čedadom smo zagledali novo tovarno v gradnji, kjer bodo izdelovali predmete iz plastične mase. Čedadna občina je lastniku te tovarne podarila parcelo, ker podpira, da bi se tu razvilo industrijsko področje.

Ko smo zapustili nekdanjo prestolico Furlanije — Forum Julii — smo se potopili v morje bujnega in obenem pomirjajočega zelenja. Skoraj povsod grbasti griči in tu in tam kakšna samotna kmečka hišica.

Cesta, ki je dobro asfaltirana, je zelo krivuljasta. Že smo v Prapotnem, ki leži na ravnem tik ob pokrajinski cesti. Sredi vasi je cerkev, ki ima v ospredju staro stebrišče. Šola leži bolj na severu in je prav lična.

Nekoliko dalje ob vhodu v dolino je vas Ibana (Albana), ki je pred

dobrim desetimi leti štela še nad 600 prebivalcev, sedaj jih ima pa komaj 250. Emigracija! Kako skeleča je ta rana. V Ibani, ki je nekaj novih hiš, so lepi vinogradi (letos kmetje tožijo, da je suša), ki dajejo odlično vrsto vina in tu je posebno očarljiva panorama, posebno kadar sonce pošilja svoje kipeče žarke, bodisi na italijansko stran, ki se zdi bolj boječa in umirjena, bodisi na jugoslovansko, kjer so na severu prilepljene bele vasice.

Ko smo zapustili Ibano, nas vodi asfaltirana cesta tik ob Idrijci, ki je obenem tudi meja med Italijo in Jugoslavijo. Kmalu smo prispeli v Bodigoj. Ko smo na levi zapustili Prapotnišče in goro Planjavo, smo dospeli v Podrskje. Tu smo zapustili pokrajinsko cesto, ki zares zasluži, da jo imenujemo turistično cesto, ker je izredno lepa, in zavili po drugi cesti navzgor na levo in prišli v Oborčo. Ta cesta je sila slaba in vodi naprej na Staro goro. Velika škoda je, da je tako zapuščen — po njej je zelo težko voziti, kaj šele hoditi — ker bi nedeljski izletniki napravljali krožno pot iz Čedada preko Stare gore, kjer je znamenito svetišče, v Idrijsko dolino ali pa obratno.

Oborčo sestavlja skupina hiš, ki so postavljene na odprtem prostoru. Vaške ulice, če jih lahko tako imenujemo, so kamenite in tudi nevarne, ker so vse strme. Sredi vasi je gostilna in trgovina z živili. Šteje 22 hiš in dosti od teh je zapuščenih in več kot kakšna

se že ruši. Oborča je še pred nedavnim štela 157 ljudi, danes jih je pri hiši pa samo 35. Hlevi so skoraj prazni. Rede po eno, največ dve kravici, prašičev pa skoraj nič. Mlekarnarje nimajo in kdor ima kravo proda mleko, če mu ga kaj ostaja, tistemu, ki nima živine. Na strmih pobočju Stare gore so pridelki pičli. Pridelajo le nekaj koruze, malo vina in sadja.

Oborča pa bi bil izredno primeren kraj, da bi zgradili turistično naselje. In to bi bilo mogoče, le ko bo urejena cesta na Staro goro. Če ne bi bilo mogoče zgraditi veekendov hišic, naj bi dali ljudem potrebna sredstva, da bi uredili in obnovili že obstoječe hiše, ki so zaprte, ker so njihovi lastniki v inozemstvu ali pa stanuje v njih malo ljudi in bi čisto lahko oddali odvečne prostore.

Ko smo se vrnilo na pokrajinsko cesto, smo nadaljevali pot proti severu. Kosi so se spreletavali nad žuborečo Idrijco in se veselo požvigajo skrivali v grmovju. Tu in tam na desnem bregu Idrije in po hribih se vidijo zapuščenih hiš, ki so postale zatočišče divjim živalim in pticem.

Zopet smo zavili na levo v breg in prišli po strmi cesti v Kodermace. Tudi tukaj je več zapuščenih hiš, a kakšna je tudi nova. Sredi vasi je cerkva, ki je imela še do nedavnega spredaj lopo, a so jo podrli, ko so to mimo zgradili cesto. Ločeno stoji visok kamenit zvonik, ki so ga postavili pred de-

(nadaljevanje na 2. strani)

Tragični vojni dogodki v Vietnamu

Tekom štirih dni je napravilo v Južnem Vietnamu pet ljudi samomor s tem, da so se polili z bencinom in zažgali, tako da so zgoreli pri živem telesu. Med njimi sta bila dva budistična meniha in dve redovnici, peta žrtev pa je 17-letna srednješolka. « Žive plamenice » so bile izraz protesta proti Ameriki, ki se z oboroženo silo vmešava v notranje zadeve vietnamskega ljudstva ter podpira protiljudski režim osvobodilnega generala Kyja. Tragični izraz protesta petih ljudi je med vietnamskim ljudstvom izrazil še večji odpor proti Ameriki in njenemu plačancu Kyju, ki se je s svojo vojaško vlado znašel v novi resni krizi.

Take oblike protesta sicer marsikdo odklanja, vendar je prostovoljna smrt petih Vietnamcev izzvala v svetu splošno ogorčenje, ki pa ni naperjeno proti samomorilcem, marveč proti režimu generala Kyja, ki je zgubil vsako pravico, govoriti v imenu vietnamskega ljudstva, ter proti Ameriki, ki s svojim vietnamsko politiko zapravlja še zadnji del zaupanja med svobodoljubnimi narodi. To je zelo jasno in odločno povedal tudi vodja vietnamskih budistov Tri Kvang, ki je dejal, če ameriški predsednik ne bo spremenil svoje politike, bo padla nanj krivda za smrt petih Vietnamcev. « Napravili ga bomo odgovornega za vse žrtve preteklosti in bodočnosti. Ameriški predsednik je ubil sleherno simpatijo, ki so jo mogli imeti vietnamski budisti do njegovega stališča, kajti zločin iz Da Danga je vedno prisoten v njegovem duhu, prav tako kot se je zločin Hirošime zarezal globoko v spomin človeštva ».

Pričakovati bi bilo, da bo tragična smrt skupine mladih južnovietnamskih rodoljubov končno prebudila vest tudi odgovornim ljudem v Ameriki. Toda odgovor predsednika Johnsona nikakor ne kaže v to smer. Izjavil je namreč, da so ta « obupna dejanja » sicer tragična vendar nepotrebna, ker se Američani angažirajo v Južnem Vietnamu « z namenom, da bi napravili konec vojni ». Vsekakor malo čudna logika predstavnika tiste države, ki je s svojim vmešavanjem v notranje zadeve vietnamskega ljudstva šele sprožila vojno v tej deželi, poleg tega pa predstavnika tiste države, ki nudi v Vietnamu podporo režimu, kateri je s svojimi diktatorskimi ukrepi zgubil zaupanje lastnega ljudstva.

Čeprav predsednik Johnson še vedno skuša dokazovati, da opravlja Amerika v Vietnamu « narodnoosvobodilno poslanstvo », so zadnji dogodki jasno pokazali, da velika večina vietnamskega ljudstva odklanja tako « pomoč », ker hoče samo odločati o usodi domovine. Predvsem pa odklanja ameriško podporo sedanjim vojaški vladi v Sajgonu ter zahteva razpis svobodnih volitev, na katerih bo izvoljeno vodstvo države, ki bo uživalo zaupanje in podporo ljudstva. Izraz te upravičene zahteve so bile tudi « žive plamenice ».

SV. PETER

LJUDJE IZ DOLENJEGA BRNASE PROTESTIRAJO

V Dolenjem Brnasu tožijo, da trpe škodo zaradi eksploziranja min v bližnjem kamnolomu. Ni dolgo od tega, da je priletela na neko njivo kar 26 kg težka skala in skoraj zadela nekega kmeta, ki

je tam delal. Včasih se zaradi trenjenja, ki ga povzročajo izstreljevanja min, odmaknejo strešne opeke in je treba zato seveda streho večkrat pregledati. Pa tudi zidovi pokajo in se dela občutna škoda. Domačini so se zaradi vsega tega pred nedavnim pritožili in sedaj je prišla na lice mesta posebna komisija, da je ugotovila

škodo in da bo tudi proučila kaj je treba ukreniti, da se ta prepreči ne da bi bilo potrebno zapreti kamnolom.

DELA OB ABORNI

Deželno prisedništvo za kmetijstvo je sporočilo na občino, da bo poskrbelo, da se ob Aborni namesti zopet nova mreža, ki zadržuje kamenje, da se prepreči poplave, ki delajo škodo. Sedanjo mrežo je namreč pri Ažli odneslo neurje, ki je divjalo lansko jesen po Nadiški dolini. Predvidevajo, da se bo moralo potrošiti za izvedbo tega dela kakšnih šest milijonov lir.

OTROSKA POSVETOVALNICA IMA NOV URNIK

S. 15. junijem je stopil za otroško posvetovalnico v Špetru nov urnik in sicer je ta odslej odprta vsako sredo od 16 do 17 ure. Te posvetovalnice se poslužujejo tudi številne matere iz podboneške in sovedenjske občine, ker tam nimajo te ustanove, imajo pa ugodno avtobusno zvezo s Špetrom.

V NADIZI ULOVILI JEGULJO

Pretekli teden je Aldo Quarina na veliko začudenje vseh potegnili s trnikom iz Nadiže v bližini Dolenjega Brnasa namesto postrvi skoraj 3 kg težko jeguljo in dolgo 1,73 m. Kaj takega še ni doletelo nobenega našega ribiča in zato se o tem dogodku mnogo govori po vsej Nadiški dolini. Jegulje namreč ne živijo v naših vodah.

DVE NESREČI

Prejšnji teden sta se ponesrečila kar dva iz Ažle: Gino Missana in Julij Venturini. Missana je stlačilo pri delu prst desne roke in bo ozdravil v treh tednih, Venturini pa, ki je bil zaposlen pri gradnji naftovoda, je padla na nogo težka cev in mu jo močno poškodovala. Tudi ta ponesrečenec bo ozdravil v treh tednih.

PODBONESEC

Izredno dober mali obmejni promet

Odkar so bile odpravljene vstopne vize za Jugoslavijo, se je obmejni promet skozi blok v Štupci znatno povečal, posebno ob nedeljah se premikajo po Nadiški dolini kar nepregledno dolge vrste avtomobilov in drugih vozil. Meseca maja je prekorajilo mejo v Štupci kar 34.160 italijanskih državljanov in 1496 drugih narodnosti.

V istem času se je posluževalo avtobusa na progi Čedad-Tolmin 600 potnikov, iz Tolmina v Čedad pa 5250.

Upati je, da bodo v bližnji prihodnosti odprli obmejni blok prve stopnje tudi v Učji in tako bo promet po Soški dolini še večji.

UGRIZNILA GA JE KAČA IN DRUGE NESREČE

Pretekli teden smo morali v svo naglico peljati v čedadsko bolnico 32 letnega Remigia Spelata iz Črnega vrha, ker ga je ugriznila kača, ko je delal v gozdu ne daleč od domače hiše. Ozdravil bo v treh tednih.

V čedadsko bolnico so morali peljati tudi 15 letnega Fabia Cencića tudi iz Črnega vrha, ki hodi v Špeter v strokovno šolo. Tam je namreč pri delu padel na kup peska in si zlomil levo roko. Pri delu si je poškodoval levo roko z obličem tudi 16 letni Gino Sittaro. Odrezalo mu je en členek na

TAVORJANA

NOVA ZADRUŽNA MLEKARNA V TOJANU

Pretekli teden so otvorili v Tojanu novo zadržno mlekarino, ki je stala več kot 15 milijonov lir. Mlekarina je zelo moderno opremljena in bo mogla predelovati dnevno 15 stotov mleka. Seveda sam Tojan ne zmore tolike količine mleka, a ga bodo zato semkaj nosile še druge okoliške vasi.

Pri otvoritvi mlekarne je po blagoslovu pozdravil prisotne tajnik geometer Mario Narduzzi, potem sta pa govorila še dr. Braidot in Pascolini, ki sta v svojih govorih naglašala pomen mlekarne in svetovale, naj ne industrializirajo predelave mleka, ker bo tako sir bolj cenjen in bo imel višjo ceno na trgu.

ZA VALORIZACIJO

«PIASENTINSKEGA KAMNA»

Pred nekaj dnevi so se sestali v Tavorjani zastopniki Dežele s tehnikami in lokalnimi kamnoseki, da so skupaj proučevali, kaj bi se moralo ukreniti, da bi se kamnoseštvo v tej okolici še bolj razvilo in ojačilo. Govorilo se je tudi, da bi se moralo poskrbeti za večjo prodajo obdelanega kamna in onega v surovem stanju.

Pridobivanje tega kamna, ki ga prištevajo za najboljšega v gradbeništvu in za druge namene, bi moglo postati, če bi bilo industrializirano, dober vir dohodkov za vse prebivalstvo tavorjanskega okoliša.

UREDITEV SOLE V MAZEROLAH

Občinska administracija je sklenila da bo dala v letošnjih poletnih šolskih počitnicah popraviti in razširiti šolske prostore v gorski vasi Mazerolah. Za to tako potrebno javno delo bo treba zapraviti 4 milijone lir. Dela bodo dali v apalt, čim bo končal šolski pouk.

FOJDA

IZREDNO DOBER MALI OBMEJNI PROMET

prstu in se bo moral zdraviti kakih 20 dni.

FOJDA

ŽUPAN ODŠEL V RIM ZA REŠITEV PROBLEMOV

Pred dnevi se je naš župan geom. Roberto Celledoni podal skupaj z odbornikom za javna dela Giovannijem Grimazom v Rim, da je pri pristojnih ministrstvih urgiral rešitev najnujnejših problemov, ki zadevajo javna dela občine Fojda.

POROKA - Ta mesec se je poročil naš vaščan Venusto Fattor z Auroro Cargnello iz Čedada. Znanci in prijatelji jima želijo obilo sreče in zadovoljstva na skupni življenjski poti.

NESREČA PRI DELU

Pri delu okoli traktorja si je močno poškodoval roko 48 letni Jožef Piccaro. Motor mu je odtrgal kazalec desne roke in se bo moral zdraviti mesec dni.

PRAPOTNO

IZ OBČINSKE SEJE

Pretekli teden se je sestel občinski svet, da so razpravljali o nekaterih zelo nujnih vprašanjih. Med drugim so sklenili, da bo treba zaprositi za deželno podporo, da bodo opremlili zdravniški občinski ambulatorij, napeljali v nekatere gorske vasi elektriko in da bodo mogli tudi asfaltirati cesto, ki vodi od čedadške meje pro-

ti hišam v Kverčičih in naprej. Nazadnje so tudi imenovali revizorje računov za leto 1965. Imenovali se te-le svetovalce: Giampaolo Tilotti, Dionisio Pasqualini in Alfonso Napoli.

NESREČA NE POČIVA

Pretekli teden se je dogodila precej huda prometna nesreča, zaradi katere sta morala kar dva v bolnico. Po vaški cesti se je peljal z motorjem 15 letni učenec Danilo Bernardo, kar mu je nenadoma prečkal cesto 82 letni Jožef Specogna. Oba sta padla po asfaltu in dobila hude poškodbe. Bernardo se je močno udaril v glavo in si zlomil tudi lično kost, medtem ko si je Specogna zlomil nogo. Ozdravila bosta v enem mesecu.

TIPANA

SMRTNA KOSA

Tesno nam je pri srcu, ko smo zvedeli za prezgodnjo smrt Benjamina Tomasina — Drinarja iz Brezij Mož je kosil seno na strmem pobočju gore za vasjo in je tako nesrečno stopil na kak kamen ali mu je pa prišlo slabo, da je padel in udaril z glavo ob tla. Kmalu nato ga je našel njegov bratranec, ki je potem tudi obvestil njegove domače, ki so poskrbeli, da je prišel na lice mesta zdravnik, ki mu pa ni mogel nič pomagati, ker je že umrl. Rajniki Tomasino je bil star 51 let in je bil poznan po vsej okolici kot dober delavec, zato ga bodo vaščani ohranili v lepem spominu.

BRDO V TERSKI DOLINI

UMRL JE DORO DI LENARDO IZ TERA

Globoko je odjeknila vest, ko se je zvedelo, da je umrl v videmski bolnici zaradi tetanusa, en mesec po avtomobilski nesreči, 41 letni Doro Di Lenardo iz Tera. Rajniki je zavozil dne 1. maja izven ceste pri Centi, ker se je hotel ogniti trem vojakom. Z njim se je peljala tudi vaščanka Ana Buttolo. Oba sta dobila le lažje poškodbe in Di Lenardo je prišel iz bolnice že čez šest dni. Se isti večer pa so ga morali peljati nazaj v bolnico, ker se je pojavil tetanus in zdravniki so si zanj takoj pridržali prognozo. Po štirih tednih pa je Di Lenardo umrl, čeprav so se zdravniki ves čas trudili, da bi mu rešili življenje.

Rajniki je bil zelo poznan po vsej Terski dolini, ker je bil mlekar v Teru. Ohranili ga bodo v večnem spominu.

Pa še druga smrtna nesreča se je dogodila v Terski dolini. Leopold Cerno, star 63 let, doma v Brdu, je padel po stopnicah na kamenita tla in si pretolkel lobanjo. Takoj so ga prepeljali v videmsko bolnico, a mu niso mogli nič pomagati. Čez dva dni so ponesrečenca prepeljali domov, kjer je kmalu nato umrl.

GOZDNI POZAR V MUZCIH

V okolici Muzca je prišlo pred nedavnim do velikega gozdnega požara. Ogenj je zajel približno 1 ha gozdnega terena in uničil precej drevja in grmičevja. Na pomoč so morali poklicati gasilce iz Vidma, da so zadržali plamene, proti večeru pa je prišla na lice mesta še druga skupina gasilcev, da so zadržali še zadnja tleča žarišča in preprečili, da se ne bi razplamtel. Kako je prišlo do tega požara, še ni pojasnjeno.

IZPRVE STRANI

Idrijska dolina

Tu vidimo razpadajoče hiše v Oborči, ki leži precej visoko v hribu

setimi leti. Duhovnika nimajo od božiča sem, mašo jim hodi brat ob nedeljah pater iz Stare gore. Tu je tudi osnovna šola, ki jo bodo morali pa še letos zapreti, ker je premalo šolskih otrok.

V Kodermacih nimajo ne gostilne ne trgovine. Živež hodijo kupovat v Podrskje, ki so oddaljene 4 kilometre. Srečali smo moža, ki je bil več let v Franciji in nam je med drugim dejal: «Tle par nas nje nobednega življenja. Se ob nedeljah ne pride nobedan u našo vas. Na karte hodimo igrat dol u dolino u Stari mlin. U Kodermacih nas je blo ankrat 135, sada nas ni pa niti trideset an usi se pišemo Kodermac, samo adan ima drug preimak. Tuò je naredila emigracija, usi čejo iti proč od tle, u eštero. Usi tisti, ki imajo zdrave roke, gre do po svjete an tam tud ostanejo, zaki se tle, u tjem brjegu, čutijo zapuščeni an tud težkuò se živi. Gre do proč an ker ne plačujajo več davkov, dajejo njihova posestva na ašto an takuò postanejo državna ali demanialna.»

Vprašali smo ga še od česa živijo in če imajo kakšne dohodke. Odgovoril nam je: «Kuaž usi imajo malo zemlje, katjero je pa zlo težkuò obdelovat, zaki je kamnasta an leži u brjegu. Usaka familija ima po adno ali dvje kravi. Učasih smo

nekaj udobil za kostanj, sada pa še tistega nimamo, zaki ga je za de u rak an se drevesa sušijo. Imamo kakšno sadno drevo, kakšno venjiko an pardjelamo nekaj krompirja, fizola an sjerka. Tuò je ves naš pardjelak. Tud gozdovi ne dajejo nič, zaki je use izsekano. Tle imamo dosti — je zaključil mož — le ajarja an vode, tega nam ne manjka in buj ko gre človek po brjegu na gor, bujša je voda an bujši je ajar. Tuò, kar vam čem rečt, manjka nam živeža an tega imamo malo, zaki ni nobednega djela.»

Pred neko hišo sedi zelo stara žena, ki vsa zatopljena v delo pripravlja za večerjo radič. Ni nas niti videla, ko smo jo fotografirali. Pri prvih hišah je vodnjak s koritom in tu in tam, kakor v nešteti gorskih vaseh, so ob straneh ulic popolnoma prazna gnojšča.

Vendar se pa v Kodermacih vidi med toliko revščino in starinami tudi kaj novega in popravljenega. Kakšen emigrant je popravil hišico, ker se bo na stare dni vrnil domov ali pa bo hodil sem na počitnice. Se bolj naprej visoko v bregu je vas Brda, ki je zadnja na desni strani v občini Prapotno.

Zopet smo se vrnili na pokrajinsko cesto v Stari mlin in od tod proti Bordonu. Sedaj vidimo nasproti, na vzhodu, goriška Brda. Cesta ni več asfaltirana, a pot je vseeno prijetna, ker se vije med sadnim drevjem in vinko trto, ki je speljana ob cesti. Dolina nadaljuje še naprej in je dolga od Prapotnega pa do gore Sleme 25 km. Zadnji zaselek na dnu doline je Melina, ki leži 2,5 km od obmejne prehoda.

Ko smo se vračali, smo se za trenutek ustavili na mostu Mišček, kjer je obmejni prehod in vprašali koliko ljudi prekorači vsak dan mejo na tem kraju. «Največ deset, a običajno trije ali štirje», nam je prijazno odgovoril obmejni stražnik.

Na drugem bregu Idrijce smo med potjo uzrli ljudi, ki so delali na polju in njihova mirna indiferečnost nas je spomnila, da je potrebno le ščepec dobre volje, da se lahko tudi tik ob meji živi mirno in v prijateljskem vzdušju.

Vaška ulica v Oborči. Tod mimo vodi zelo slaba pot na Staro goro, kjer je znamenita božja pot in zato se je romarji raje izogibljajo. Če bi jo popravili, bi Oborča prav gotovo postala bolj živahna, saj je drugače prijazna vasica

Za beneške Slovence!

Pojavila se je knjižica z nenavadnim naslovom *Oj, božime* ter s sliko mladih fantov z inštrumenti na naslovni strani. Na sliki je ansambel «Beneški fantje» s svojim vodjo Antonom Birtičem, v knjigi pa so zbrane slovenske beneške narodne pesmi, poleg teh pa še pesmi več avtorjev. (Božime pomeni zbogom. Naslov prve pesmi je *Oj, božime*). Pesmi je zbral in uredil Anton Birtič-Mečanac, ki je zbirko namenil predvsem ljudem v Beneški Sloveniji. Hotel je, da bi imeli ljudje v rokah besedilo pesmi, ki jih poje njegov ansambel in ki jih beneški Slovenci tako radi poslušajo. Radi jih poslušajo tudi, če jim jih kdo bere. Zato so v zbirki tudi pesmi, ki niso uglasbene in ki bi morda druge težko našle pot v zbirko, če niso narodne. Objavljena besedila narodnih pesmi pričajo, kako so bili beneški Slovenci od nekdaj tudi s pesmijo povezani z drugimi Slovenci, saj so nam skoraj vse te pesmi v nekoliko drugačnih verzijah že davno znane. Birtič je v svojo zbirko spre-

Jel še nekaj Podrekovih in Trinkovih pesmi, zlasti dosti pa je njegovih, ki jih je razdelil med uglasbene in neuglasbene. Stane Jamnikar, France Slabé in Franc Stražar so avtorji nadaljnjih štirih uglasbenih pesmi. Posebno te štiri pesmi so v zbirki samo zato, ker jih Birtičev ansambel poje, ker bi sicer ne imele nikake zveze z Beneško Izidora Predana-Doriča in Zdravka. France Bevk, ki je knjižici napisal slovensko besedo, pravi:

«Beneško-slovenske pesmi. Dlje ko jih prebiram, bolj toplo mi je pri srcu. Narodne pesmi, ki me oplajajo s svojim bogastvom in lepoto. Pesmi Petra Podreke in Ivana Trinka-Zamejskega so mi kot dobri stari znanci. In nato vsi tisti, ki danes hodijo po poti Ivana Trinka in pojejo v njegovem duhu. Preproste so te pesmi, nastale iz ljubezni do materinega jezika, domače, lahko dostopne razumevanju in srcu. Kadar jih slišim peti, se mi zdijo živ odmev lepih sončnih dolin in bregov Beneške Slovenije.

Zbirko pesmi z veseljem pozdravljam! Želim, da bi jo beneški Slovenci z ljubeznijo jemali v roke. Tem bolj, ker je dober glas o beneško-slovenskih pesmih že kdaj prešel meje domovine in so povsod priljubljene. Z njimi raste tudi zanimanje za rojake, ki živijo ob Nadiži in Teru. Ljudstvo, ki ljubi svojo pesem, ne more umreti». Seveda knjižico toplo pozdravljamo tudi mi in želimo, da bi prišla v sleherno beneško slovensko hišo.

MESECA JULIJA IN AVGUSTA V LJUBLJANI:

Poletni kulturni festival

V Ljubljani so v polnem teku priprave za letošnje XIV. poletne kulturne prireditve, ki se bodo začele 29. junija in bodo trajale do konca meseca avgusta. Osrednji del tega tradicionalnega festivala bo tudi letos baletni bienale, na katerem se bodo občinstvu predstavili številni domači in inozemski baletni ansambli. Baletnemu bienalu, ki se bo zaključil 20. julija, pa bodo v okviru letošnjega festivala sledile še mnoge druge prireditve, skupno jih bo 21, pri katerih bodo prav tako sodelovale domače in tuje kulturno-umetniške skupine.

Posebno pester bo spored letošnjega baletnega bienala, saj bo obsegal skupno sedemnajst baletnih večerov z nastopi dvanajstih baletnih ansamblov, od katerih bodo štiri iz tujine. Na dan otvoritve 29. junija se bo predstavil balet Slovenskega narodnega gledališča iz Ljubljane, ki bo v svojem zaokroženem «Baletnem večeru» prikazal drugo suito Marjana Lipovška, plesno pesnitev po Prešernovi pesmi «Zenska zvestoba», ki jo je uglasbil Vilko Ukmar, in simfonično koreografsko pesnitev «Obrežje plesalk» po glasbi Zvonimira Cigliča. Vsa tri baletna dela je koreografiral dr. Henrik Neubauer.

Dva večera bo gostoval balet Narodnega pozorišča iz Beograda, kateri bo najprej uprizoril balet «Romeo in Julija» Sergeja Prokofjeva, drugi večer pa «Baletne impresije», ki obsegajo ples na «Klasično simfonijo» Sergeja Prokofjeva, baletno enodejanko «Zapuščene» Milka Kelemena in «Veselo zgodbo», ki je na glasbo Johanna Straussa nastala po Nestrojevi komediji Talisman.

Prav tako dva večera bo v Ljubljani nastopal komorni ansambel «Svobodnega plesa» iz Zagreba. Nastopil bo z dvema «Sonatinama», s «Taccato» Bogdana Griča, s «Spevom mladeničev» Karlheinz Stockhausna, z «Nocturnom» Bruna Madeire ter z baletnimi deloma «Ionisation» in «Integrale» Edgarja Waresa.

Balet Hrvatskega narodnega kazališča iz Zagreba bo prvi večer prizoril Čajkovskega «Trnjučico», naslednjega dne pa v «Baletnem večeru» predstavil dela hrvaških skladateljev, in sicer «Simfonijo in Re» Luke Sorkočevića, «Variacije» Pavla Dešpalja, «Poslednjo vlogo» Igorja Kraljčiča in «Dubrovnške skice» Bruna Bjelinskega.

Med inozemskimi ansambli, ki bodo sodelovali na letošnjem baletnem bienalu v Ljubljani, zavzema posebno mesto mednarodno znani «Het National Ballet» iz Amsterdama. Prvi večer bo predstavil Čajkovskega «Dessins pour les Six», Rossinjev «Pas de deux romantique», Riisagerjeve «Etudes» in Cohenovo «La table verte», drugi dan pa bodo med drugim na sporedu Bachov «Concerto Barocco», Minkus-Drugov Pas de deux «Don Kihot» in Debussyjev «Ile Nocturne».

Veliko obogatitev letošnjega festivala pomeni sodelovanje «Gledališča plesa VUS» iz Prage, katero združuje mlade poklicne in amaterske plesalce, ki so se usmerili predvsem na jazz-balet. V okviru ljubljanskega baletnega bienala bo skupina izvajala plesna cikla «Kontakti» in «Mehanizmi», fragmente iz «Shakespeareove suite» ter «Absurdnosti».

Balet Srpskega narodnega pozorišča iz Novega Sada bo predstavil Rudolfa Brucija «Demona zlata» in balet «Vrč» Alfreda Caselle, ki je nastal po noveli Luigija Pirandella.

Velika skupina baletnih umetnikov madžarskega baleta «Sopiana» iz mesta Pecs bo v dveh baletnih večerih izvajala Vivaldijevo «Etudo v modrem», Couperinovo «Etudo št. 2», «Balado odvratnosti» Sandorja Szokolaya «Prometeja» in Rossinjevo «Uverturo».

Narodno gledališče «Ivan Zajc» z Reke bo s svojo baletno skupino uprizorilo balet Wernerja Egka «Abraxas» v koreografiji Franja Horvata, medtem ko se bo Studio za suvereni ples iz Zagreba predstavil z vrsto domačih in tujih baletnih del.

Letošnji baletni bienale bo zaključil baletni ansambel «Teatra Stanislavski Dančenko» iz Moskve, ki združuje svetovno znane plesne umetnike. V Ljubljani bo izvajal dela na glasbo Beethovna, Granadosa, Hačaturjana, Čajkovskega, Rimskega-Korsakova, Solovljeva-Sedova in drugih.

Plačane počitnice v Luksemburgu

Zakonski dekret o letnih plačanih počitnicah, ki je stopil v veljavo 1. januarja, ima precej sprememb z ozirom na prejšnji pravilnik. V glavnem so spremembe sledeče:

1) Enakost pravice do plačanih počitnic vsem delavcem in uradnikom brez razlike med podjetji, ki zaposlujejo več ali manj kot 20 delavcev.

2) Trajanje plačanih počitnic se določi na podlagi starosti nameščenca in ne več na podlagi delovne dobe pri istem podjetju. Na ta način bo v slučaju odpusta ali zamenjave podjetja delavec obdržal pravico do plačanih letnih počitnic.

3) Trajanje počitnic se je podaljšalo. V preteklosti so trajale najkrajše počitnice 8 dni, sedaj pa, z uvedbo novega zakona, 18 dni.

Od 1. januarja 1966 so v veljavi počitnice: 18 dni za vse nameščenca od 18 do 30 let starosti; 24 dni za doraščajoče, ki niso izpolnili še 18 let starosti; 21 dni od 30 do 38 let starosti in 24 dni za tiste, ki so stari več kot 38 let.

4) Šest dni dodatnih počitnic za vse nameščenca, ki jih priznavajo uradi za nameščanje in bolniško-socialni sveti za fizično pohabljeni in za delavce, ki so v poklicni raha-

bilitaciji, ker so se ponesrečili na delu.

Nameščenec ni do sedaj užival nikakih izrednih počitnic, če niso bile dane na podlagi kolektivnih delovnih konvencij, sedaj pa bodo imeli pravico vsi, brez izjem in diskriminacij v sledečih primerih:

Za smrt sorodnika v drugem kolenu in za mlade, ki so vpoklicani k vojakom: 1 dan; za rojstvo otroka, za poroko sina ali hčere ali za preselitev: 2 dni; za smrt družinskega člana ali ožjega sorodnika: 3 dni; za vse nameščenca, ki se poroče: 6 dni;

Še do nedavnega je nameščencu dajal pravico do plačanih letnih počitnic delodajalec sam kot nagrado za vestno delo v podjetju, s tem zakonom pa se bo moralo spoštovati točko pravilnika o pravicah do plačanih počitnic.

NOVO ZDRAVILO PROTI SILIKOZI

Pred nedavnim so v nekaterih evropskih raziskovalnih inštitutih z uspehom preizkusili na živalih novo zdravilo proti silikozi. Zdravilo je odkril profesor Hans Werner Schlipkötter, direktor inštituta za higijeno zraka v Düsseldorfu. To zdravilo uspešno prepreči silikozo,

ki je bolezen rudarjev, in jo tudi zdravi, če je bolezen že v razvoju. Imenuje se P 204.

SOCIALNA VARNOST EMIGRANTOV

Socialna komisija evropskega parlamenta, ki se je sestala v Bruslju, je sprejela sporočilo, ki ga je predstavil italijanski poslanec Bersani, o socialni varnosti delavcev, ki se selijo iz ene države Skupnosti v drugo, da bi si izboljšali ekonomsko stanje. Socialna komisija je zaprosila komisijo CEE (Evropski Ekonomski Odbor), naj prouči možnosti vsklajevanja dajatev socialne varnosti med državami članicami

Kot vemo, obstojajo za varnost delavcev pravila, skupnostni zakoni in mednarodne konvencije. Neohodno potrebno se nam zdi, da bi morale vlade zato ne samo zboljšati sedanje stanje, ampak tudi poskrbeti, da se pravila in uredbe, ki so zapisana v raznih konvencijah, evropskih socialnih kartah in pogodbah tudi izvajajo. To je zahteva, ki nastaja iz ugotovitev med emigranti: prevečkrat niso delavci emigranti zaščiteni kot jih predvidevajo zakoni in diskriminacije med državljani in emigranti so na dnevnem redu.

NE IZKORIŠČAJMO ŽIVINE PRED CAJTM

U naših krajih nekatjeri kmetje preveč izkoriščajo živino. Povjedali bomo samo nekaj napak, ki se par nas nimar ponavljajo, kot je na primer, de se preveč zguodaj parpušča jenice.

Dok nje teluo popounoma dorastlo an razvito se ne muore pretendat od živine, de bi dajala substance mladici, ki jih še sama nuca za svoj razvoj. Nekatjeri še donas mislijo, de telice al jenice, ki jih parvrem gonjenju njeso pejal h juncu, rade ostanejo jalove. Tuo ni rjes. Rjes je pa, de jenice, ki stojijo nimar u hljevu an ki ne pridejo blizu junca, jim jajčniki zakrnejo. Če se živina pase, so pa taki primeri zlo rjedki. Če jajčniki ne delujejo, se začne jenica debelit an tuo slabo upliva na spolovila. Pravilo pravi, de se jenice ne smije parpustit h juncu pred 18 mjescev starosti.

Druga napaka je tud prezguodnje odstavljanje telet. Materino mljeko je najbuojša hrana za mlade živali u parvih mjescih. Tele popije normalno tekaj, de je sito an kulkor nuca za rast. Zatuo ne smijete teletom, ki jih mislite naprej redit pustit manjkat mljeka. Sesat muorajo najmanj štjer mjesce, če se pusti več cajta pa je še buojš. Potlé jim muorate počasi začet dajat dobre trave al sena, pozim pa še ardečega korenjã. Če so teleta na dobri paši ne nucajo nobednih drugih jedi. Če buoste teletom odzveli mljeko, an ste jih med tjem cajtom navadli na drugo hrano, prenesejo odstavitou mljeka zlo lahkò.

Tele so napake, ki jih kmetje par nas zlo pogostoma djelajo, ker čejo večkrat imjeti hitro dobiček, a temu se upjera narava. Par reji živine je zatuo potrebno imjet razumnost an zmernost. Če so mentalni stroški za pravilno rejo no malo buj veliki, vam buodo bogato povarnjeni z zdravjem živine.

JOSIP JURČIČ

SLOVENSKI JANJČAR

9. Tu zagleda Marko ciganskega fantina, kako si prizadeva zlesti na njegovega najlepšega konja.

Jeza zgrabi graščaka, ko vidi, da se mu cigancič predrzne ukrasti pri belem dnevu njegovo najljubše blago iz zaprtega hleva. «Od kod si se pripeljal!». In gospod pograbi debelo palico ter z njo grozovito mahne, da cigana kri zalije in se s krikom zgrne na tla.

10. Hlapci priteko na krik mladca; skozi vrata pa stopi dolgin, stari cigan. Grozovito pogleda vse pričujoče, pobere krvavega ciganciča in odide. Na vratih se obrne in glasno spregovori: «Le ogledi me, grad in ti gospod njegov!» Ako se mojemu sinu ne zaceli rana, ki si mu jo naredil, pomnil me bude... To rekiš s sinom v naročju naglo odide. Tudi ciganke je zmanjkalo.

Drugega dne ni bilo več ciganskih šotorov pod Kozjakom.

11. Odondod je minilo mnogo dni. Nekega dne je prijezdil na grad Kozjak vitez, star Markov znanec. Pove mu, da je Vitovec napadel cesarja in ga v Celju obstopil in sedaj cesar potrebuje pomoči kranjskih vitezov. Marko je nerad zapustil svoj dom, najteže mu je bilo, pustiti sina samega. Vendar ni maral, da bi Kozjak, prvak stare rodovine, bil med zadnjimi, ki so cesarju obljubili izdatno pomoč.

12. Teško je slovo od doma in sina. Na grajskem dvorišču so se vsi zbrali k odhodu gospodarja. Marko je še zadnjič pobožal svojega sinka, ki ga je prepustil v varstvo svojemu čudaškemu mlajšemu bratu Petru in očetu Bernardu iz stiškega klostra, ki ga bode učil in vzrejal.

S pogledom je kozjaški gospod še enkrat objel ves svoj grad, zavihel se je na konja in naglo odjezdil, hlapci pa za njim.

LEGGI REGIONALI

Costruire senza indugi alloggi popolari

Anche in montagna, malgrado il doloroso flusso emigratorio, che va spopolando paesi e borgate, bisogna por mano con urgenza alla costruzione di case per la gente più povera ammassata per lo più in abitazioni impossibili e a volte pericolanti come ad esempio in molte località della Slavia Friulana

Anche se tardive e insufficienti, molte opportune risultano le leggi approvate dal Consiglio della Regione Friuli-Venezia Giulia, e precisamente la Legge N. 12 del luglio 1965 e la Legge N. 26 del 16 novembre dello stesso anno.

Si tratta di due provvedimenti legislativi che si integrano a vicenda e che, almeno teoricamente, dovrebbero in buona parte risolvere il problema della costruzione di alloggi a favore delle classi popolari, vale a dire più povere. Come si sa, costruzioni per le classi ricche non sono state edificate in esuberanza; e lo dimostra il fatto che migliaia di appartamenti risultano tuttora non affittati o venduti.

Nella prima legge è evidente la volontà di aiutare i Comuni e gli istituti autonomi delle case popolari per ottenere finanziamenti idonei a costruire alloggi per le famiglie che devono essere sfrattate da ambienti da demolire o che abitano in case impossibili oppure pericolanti; e di queste case ve ne sono moltissime nel territorio della Slavia Friulana, territorio che più di ogni altro ha sete di case decenti e accoglienti.

La legge n. 26, che come si è detto integra la Legge n. 12, a sua volta imposta un piano di provvedimenti di più vasta portata, tale cioè da incrementare notevolmente lo sviluppo delle costruzioni di case a tipo popolare e nel contempo di risolvere la grave crisi che il settore dell'edilizia sta attraversando.

Noi, dunque, per il bene delle nostre operose e leali popolazioni, ci auguriamo che i disposti delle due anzidette leggi comincino a funzionare al più presto.

Pertanto, qui di seguito, riportiamo integralmente il testo delle due citate leggi.

Legge n. 12 del 22-7-1965

Art. 1 — L'amministrazione regionale è autorizzata a concedere ai Comuni ed agli Istituti Autonomi Case Popolari della Regione contributi in capitale nel limite dell'importo complessivo di L. 800 milioni e fino alla misura massima del 60% della spesa riconosciuta ammissibile per la costruzione di alloggi a carattere popolare; destinati a persone dimoranti in edifici dichiarati inabitabili per pericolosità statica, in edifici destinati alla demolizione per esecuzione di piani regolatori o per opere di pubblica utilità, ovvero da sgombrare per esigenze di interesse pubblico. Gli alloggi da costruire dovranno avere i requisiti e le caratteristiche stabilite dall'art. 48 del T.U. approvato con R.D. 28-4-1938 n. 1165 e saranno dati in locazione secondo le norme di cui all'art. 21 dello stesso testo unico e con patto di futura vendita.

Art. 2 — I Comuni e gli Istituti Autonomi Case Popolari, che intendono concorrere alla concessione di contributi, devono presentare domanda all'Assessorato dei Lavori Pubblici entro tre mesi dall'entrata in vigore della presente legge.

Le domande devono essere corredate con:

- relazione illustrativa della costruzione, con indicazione dell'ammontare presunto della spesa;
- relazione atta a dimostrare la necessità delle opere progettate in relazione alle finalità della presente legge;
- la dimostrazione della libera disponibilità delle aree necessarie;
- la dimostrazione che il richiedente è in grado di assumere l'onere della spesa eccedente il contributo richiesto.

Art. 3 — La spesa per il quale è ammesso il contributo comprende, oltre al costo della costruzione, una quota non superiore al 7% del costo stesso per spese generali e di collaudo.

Art. 4 — La Giunta Regionale approva il piano di ripartizione dei fondi disponibili su proposta dell'Assessore dei Lavori Pubblici; il quale fissa e notifica al richiedente il termine entro il quale deve essere presentato il progetto esecutivo debitamente approvato ai sensi delle vigenti disposizioni.

Art. 5 — Il contributo è concesso su proposta dell'Assessore dei Lavori Pubblici con decreto del Presidente della Giunta Regionale o, per sua delega, dall'Assessore, in base al progetto presentato ai sensi del precedente art. 4. Con lo stesso provvedimento vengono fissati i termini per l'inizio e l'ultimazione dei lavori.

Art. 6 — Per la progettazione, per la aggiudicazione e per la esecuzione dei lavori i Comuni possono avvalersi degli Istituti Autonomi per le Case Popolari competenti per territorio.

Art. 7 — L'erogazione del contributo concesso avverrà a pari al 50% e verrà corrisposta ad avvenuta copertura del favore dell'ente beneficiario in tre rate, di cui la prima tetto degli erigendi edifici, la seconda pari al 40% ad avvenuta ultimazione delle opere, la terza pari al 10% ad avvenuta approvazione degli atti di contabilità finale e del certificato di collaudo.

Art. 8 — L'erogazione del contributo

può essere sospesa o revocata qualora siano accertate irregolarità nella contabilizzazione dei lavori o quando l'esecuzione degli stessi non sia conforme ai progetti approvati.

Art. 9 — All'onere derivante dall'applicazione della presente legge si farà fronte con lo stanziamento iscritto al capitolo 23711541 dello stato di previsione della spesa della Regione per l'esercizio finanziario 1965.

Legge n. 26 del 16-11-1965

Art. 1 — L'amministrazione regionale è autorizzata a concedere agli Enti locali e ad Istituti ed Enti pubblici che provvedono istituzionalmente alla realizzazione di case popolari, contributi in annualità costanti per 35 anni nella misura massima del 6% sul capitale finanziario mutuato, purché non eccedente la spesa riconosciuta ammissibile, per la costruzione di alloggi a carattere popolare che non fruiscono di alcun contributo statale, da assegnare a famiglie o persone disagiate. Gli alloggi da costruire saranno dati in locazione semplice, secondo le norme di legge n. 655 del 23-5-1964 o con patto di futura vendita e dovranno avere i requisiti e le caratteristiche stabilite dall'art. 48 del T.U. approvato con R.D. 28-4-1938 numero 1165.

L'amministrazione regionale è autorizzata inoltre a concedere alle società cooperative, di cui all'art. 16 del T.U. approvato con R.D. 28-4-1938 n. 1165 ed aventi non meno di nove soci, contributi di annualità costanti per 15 anni nella misura massima del 6% della spesa mutuata, purché riconosciuta necessaria, e ciò entro il limite massimo del 15% dell'impiego di cui alla presente legge.

Art. 2 — La spesa per la quale è ammesso il contributo, comprende, oltre al costo della costruzione, una quota non superiore al 7% del costo stesso per spese generali e di collaudo.

Art. 3 — Gli Enti Istituti e Società di cui all'art. 1, che intendono concorrere alla concessione di contributi, devono presentare domanda all'Assessorato dei La-

vori Pubblici, corredata da una relazione indicante il numero degli alloggi da costruire nelle varie località e la presunta spesa complessiva.

Le aree saranno prescelte secondo le norme delle leggi 18-4-1961, n. 167 e 29-3-1965 n. 217.

Art. 4 — La Giunta Regionale approva il piano di ripartizione dei fondi disponibili su proposta dell'Assessore ai Lavori Pubblici, il quale fissa e notifica al richiedente il termine entro il quale deve essere presentato il progetto esecutivo.

Art. 5 — In base alla ripartizione come sopra approvata, i richiedenti presentano i progetti esecutivi corredata dagli atti da cui risulti in quale modo intendono far fronte alla spesa preventiva.

Art. 6 — Il contributo è concesso su proposta dell'Assessore ai Lavori Pubblici con decreto del Presidente della Giunta Regionale o, per sua delega, dall'Assessore, che con lo stesso provvedimento ne stabilisce l'ammontare, approva il progetto e fissa i termini per l'inizio e l'ultimazione dei lavori.

Art. 7 — L'approvazione del progetto equivale a dichiarazione di pubblica utilità e di urgenza e indifferibilità dei relativi lavori a tutti gli effetti di legge.

I lavori vengono eseguiti sotto la vigilanza dell'Assessorato dei Lavori Pubblici e a cura dei beneficiari, i quali per la progettazione, l'aggiudicazione e l'esecuzione dei lavori possono avvalersi degli Istituti Autonomi per le Case Popolari. Le Società cooperative sono tenute ad avvalersi, per l'aggiudicazione e l'esecuzione dei lavori, dei detti Istituti.

Art. 8 — L'erogazione del contributo avviene a favore dell'Ente mutuante in annualità costanti secondo le modalità che saranno determinate dal decreto di concessione.

Art. 9 — Per la concessione dei contributi previsti dall'art. 1, sono autorizzati i seguenti limiti di impegno:

Lire 200 milioni nell'esercizio finanziario 1965;

Lire 40 milioni nell'esercizio finanziario 1966.

Le annualità relative saranno iscritte

Molte borgate della Slavia Friulana offrono quadri tristi, desolanti e avvilenti come quello che, con un senso quasi di raccapriccio, si vede qui sopra. In questi casi è sacrosanto dovere intervenire con la massima rapidità per rimediare a tanto squalore

nello stato di previsione della spesa della Regione come segue:

- esercizio 1965 Lire 200 milioni;
- esercizio dal 1966 al 1969 Lire 240 milioni;
- esercizio 2000 Lire 40 milioni.

Alla copertura dell'onere di Lire 200 milioni a carico dell'esercizio 1965 si farà fronte con lo stanziamento di pari importo iscritto al cmp. 23711542 dello stato di previsione della spesa per l'esercizio finanziario medesimo.

Gli stanziamenti disposti con l'attuazione della presente legge, se eventualmente non impegnati, non decadono al termine dei corrispondenti esercizi finanziari, fino a quando a giudizio della Giunta Regionale permanga la necessità della spesa.

**DA
ROMA
A
MONTREAL**

con coincidenze immediate
per le maggiori città
del

CANADA

voli diretti trisettimanali
tariffe ridotte per emigranti

VOLATE
**Canadian
Pacific**

Zaščita in razvoj nacionalnih manjšin malih narodov

Pred nedavnim je v predavalnici Slovenske matice v Ljubljani imel zelo zanimivo predavanje dr. Theodor Veiter o zaščiti in razvoju narodnostnih manjšin malih narodov, v katerem je govoril o svojih pogledih na problematiko narodnostnih manjšin v Evropi. Predavanje je priredil Institut za narodnostna vprašanja v Ljubljani. Med udeleženci so bili tudi predstavniki zamejskih slovenskih organizacij.

Dr. Theodor Veiter, ki je eden najvidnejših poznavalcev vprašanj narodnostnih manjšin v Evropi, je uvodoma po orisu pojma naroda in narodnosti naglasil, da pri vprašanju pravic in zaščite naroda njegovo število ne sme igrati nobene vloge in da je tudi zgrešeno, če veliki narodi podcenjujejo in omalovažujejo male in manj razvite narode in narodne skupnosti. Tako pojmovanje mora preiti v preteklost, kakor mora preiti v preteklost tudi teza o «brezgodovinstvu» nekaterih narodov, ki so jo zlasti širili nemški nacionalisti.

Ko je prešel na podrobnejšo obravnavo vprašanja zaščite in razvoja narodnostnih manjšin, ki jo je ilustriral z vrsto neposrednih primerov, je najprej govoril o potrebi zaščite malih narodov, nato pa o narodnih manjšinah na splošno in o oblikah njihove zaščite. Svoje predavanje je zaključil z nanizanjem oblik za ohranitev malih narodov in narodnostnih skupin, za katere ni mogoče uresničiti teritorialne avtonomije. Njegova izvajanja so se končala z zaključkom, da so narodnostne manjšine vredne zaščite in varstva in da more kot njihov predstavnik nastopiti le, kdor se sam k manjšini prišteva in ki je z njo in z matičnim narodom jezikovno in kulturno povezan.

Potrebo o zaščiti malih narodov je dr. Veiter utemeljil s prakso stoletne preteklosti, ko je bil veliki in močnejši vedno spet sovražnik malega in slabejšega. Proti tej praksi je prvič nastopila francoska revolucija s svojo izjavo o človeških pravicah, podrobneje pa je to potrebo utemeljila Organizacija Združenih narodov, ko je postavila načelo: pravica pred silo. To načelo velja zlasti za odnos do malih narodov, ki so zaradi gospodarske šibkosti in s tem povezanega odseljevanja v območje gospodarsko močnejših in razvitih narodov v nevarnosti, da se med velikimi narodi utopijo. Ne glede na potrebo po zaščiti pa morajo tudi mali narodi doprinesiti svoj delež za obstoj in ohranitev.

S temi ugotovitvami je predavatelj prešel na narodnostne manjšine. Po orisu pojma, nastanka in zgodovine njihovega razvoja v Evropi je dejal, da je pojem narodnostna manjšina najtesneje povezan z njeno avtohtonostjo na ozemlju, kjer živi. Narodnostne manjšine je namreč treba ločiti od narodnostnih skupin, ki nastajajo po Evropi s preseljevanjem na ozemlju drugih narodov. Za take skupine je prinesel pojem «potujoča manjšina».

Z ozirom na to, da v Evropi skoraj ni države, kjer ne bi živela manjšina druge države in narodnosti, je zaščita manjšin splošno evropski problem. Ta zaščita pa mora biti predvsem usmerjena na njihovo ohranitev na ozemlju, kjer so avtohtone, pri čemer je treba ostro zavrniti preganjanje in nasilno odseljevanje manjšine in njenih pripadnikov s tega ozemlja. Obseg zaščite in tudi pravic, ki jih mora biti deležna narodnostna manj-

šina v neki državi, se ne more in ne sme ravnati po številčnosti in moči matičnega naroda in države, še manj pa se sme dopuščati, da bi bile narodnostne manjšine predmet, na katerega bi večinski narod izvajal pritisk različnih oblik, kakor se je to dogajalo koroskim Slovincem. Stvar večinskega naroda mora nasprotno biti, da se bori proti upadanju in zoževanju števila pripadnikov manjšine, kajti vsako njeno upadanje vodi h kulturnemu osiromašenju in uniformiranju dežele in države. Treba je namreč upoštevati, da imajo ravno narodnostne manjšine zelo živle in tvorne umetnike in kulturnike.

Najboljša pot za zaščito narodnostnih manjšin je njihova teritorialna avtonomija. Kjer pa le-te ni mogoče uresničiti, se je treba posluževati drugih prijemov, da se narodnostne manjšine ohranijo. Med temi prijemi je dr. Veiter postavil politično delo in delo organizacij manjšine na prvo mesto, na drugo pa navzočnost predstavnikov manjšine v politično upravnih enotah države, kjer živi. Narodnostni manjšinam, ki niso zaščiten s teritorialno avtonomijo, tudi formalna enakopravnost ne zadostuje. Ta enakopravnost mora biti materialna. Po njegovem je treba zavrniti tudi vsako politično cepljenje sil manjšine. Se bolj kot v primeru teritorialne avtonomije pa je v teh primerih važno in potrebno, da je narodnostna manjšina v svojih prizadevanjih za ohranitev svoje kulture in svojega jezika najtesneje povezana z matičnim narodom ter njegovimi kulturnimi in izobraževalnimi središči.

Ko je govoril o nadaljnjih prijemih za zaščito takih manjšin, je dr. Veiter dejal, da je potrebno, (n. pr. na področju šolstva) in da se prepriča da se za nje ustvari vsaj osebna avtonomija vsako odseljevanje pripadnikov manjšine in naseljevanje večinskega naroda na ozemlju manjšine. Podoba pokrajine, kjer manjšina živi, in njen socialni sestav naj ostaneta nedotakljiva. Pri tem je dr. Veiter govoril proti industrializaciji in razvoju turizma na takem ozemlju in je bilo razumeti, da se v gospodarskem pogledu zavzema za to, da bi ozemlja z manjšinami ostala neki umetno stvorjeni rezervati, pred katerimi naj bi se ustavil razvoj industrijske družbe in njene pridobitve in kjer naj bi življenje po malem odmrlo, ker bi se morali pripadniki manjšine iz gospodarske nuje s trebuhom za kruhom odseljevati na druga ozemlja in v druge države. Ta del njegovih izvajanj je bil torej v protislovju z njegovim uvodnim orisom potrebe zaščite malih narodov.

Zaključno lahko rečemo, da je bilo predavanje zanimivo in na ravni gledanja na problematiko narodnostnih manjšin med znanstveniki zahodnoevropskih držav. Kar smo v predavanju pogrešali, sta bili jasnost in doslednost v gledanju problema narodnostnih manjšin v moderni industrijski družbi in v razvoju integracije. Poleg tega pa — kar se nam zdi tudi bistveno — smo pogrešali janost, da sta zaščita in razvoj narodnostnih manjšin sestavna in neločljiva dela dosledne demokratizacije javnega življenja in mnenja v državah, kjer živijo. Predavatelj tudi ni posvetil nobene pozornosti vprašanju odnosa med državo, kjer narodnostna manjšina živi in med njeno matično državo. Prav širokogruden dobrososedski odnos in vsestransko sodelovanje takih držav pa je nedvomno eden najboljših prispevkov k zaščiti, ohranitvi in nadaljnjemu razvoju narodnostnih manjšin.